

Natuurbeheer en burgerparticipatie

Steeds meer mensen zetten zich in voor hun leefomgeving. In de stad, in dorpen, wijken maar ook in het buitengebied nemen burgers het heft in eigen hand en gaan aan de slag met snippergroen, stadsparken of nieuwe natuurgebieden. De traditionele natuurterreineigenaren en beheerders zullen hier een antwoord op moeten hebben. In de praktijk wordt daar al veel mee geëxperimenteerd.

— Rob Meijers (Vrijwilligers en burgerbetrokkenheid LandschappenNL)

> Burgerinitiatieven staan volop in de aandacht van politiek, bestuurders en wetenschap. In de Troonrede van enkele jaren geleden werd al gesproken over de participatiesamenleving. Onderzoekers houden zich bezig met de vraag waarom mensen zich steeds vaker organiseren en zelf aan de slag gaan met hun omgeving: is dat omdat de

overheid er geen geld meer voor over heeft, is dat omdat de babyboomgeneratie tijd en kennis heeft om zich met allerlei leuke projecten bezig te houden? Wellicht is er onvrede bij burgers hoe de overheid, bedrijven en maatschappelijke organisaties alles naar zich toegetrokken hebben en zeggen de burgers nu: stop, tot hier en niet verder, nu gaan we zelf weer aan de slag! Bovendien is het tegenwoordig ook niet zo heel erg ingewikkeld meer om mensen te mobiliseren. Dankzij internet en social media is het eenvoudiger geworden om een initiatief te starten. Inhoudelijke kennis is goed te vinden via youtube of websites. Ook communiceren met instanties gaat veel simpeler en sneller dankzij de digitale ommezwaai die gemeenten en provincies de afgelopen jaren hebben gemaakt.

Toch gaat niet alles van een leien dakje en ontstaat er steeds vaker spanning tussen de verwachtingen van de overheid, natuurbeheerders en grondeigenaren en dat wat burgerinitiatieven willen en kunnen presteren. De burgers laten immers opeens weten dat zij bijvoorbeeld graag zien dat het beheer anders moet. En ze laten weten dat de natuurdoelen, die altijd met veel enthousiasme en inzet zijn nagestreefd, helemaal

niet zo belangrijk te vinden. Bovendien bestaat er een lange traditie van goed georganiseerd vrijwilligerswerk, variërend van zelfstandige landschapsbeheerploegen tot groepen die werken bij een natuurbeheerder of landgoedeigenaar. Zijn de nieuwe burgerinitiatieven dan niet overbodig?

Welkom heten

De eerste, en meest logische reactie van eigenaren is om deze nieuwe mensen van harte welkom te heten en hen op te nemen in bestaande of nieuwe werkgroepen. Het groene vrijwilligerswerk bloeit daardoor als nooit tevoren. Waar natuurbeheerders als Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en de provinciale landschappen al een lange en goed georganiseerde traditie kennen van werken met vrijwilligers, vinden particuliere eigenaren ook steeds meer de weg naar de vrijwilligers. Zo zijn er alleen al in Gelderland de afgelopen jaren, met steun van Landschapsbeheer Gelderland, meer dan 20 landgoedwerkgroepen opgericht.

De groei is zo sterk dat faciliterende organisaties als de provinciale landschapsbeheerorganisaties nu extra steun zoeken om de toegenomen taken uit te kunnen voeren. Met moties in de Tweede

Kamer wordt daar nu ook politiek aandacht voor gevraagd en daardoor is de overheid in gesprek met de groene vrijwilligersorganisaties om te kijken hoe zij versterkt kunnen worden.

Ruimte geven

Elke week met een vaste groep een dag in de natuur werken spreekt veel mensen aan, maar niet iedereen. Bovendien moet het ook maar passen in je leefstijl. Kenmerk van de nieuwe hausse aan burgerinitiatieven is dat deze mensen graag zelf besluiten waar ze zich voor willen inzetten. Ze komen dus niet per se af op een zaterdagochtend om gezamenlijk de wilgen te snoeien of beken te schonen in opdracht van de terreineigenaar of beheerder, maar hebben zelf plannen gemaakt. Ze hebben ideeën om de inrichting te veranderen, bankjes te gaan plaatsen, of naar eigen inzicht te gaan beheren: zij willen zelf verantwoordelijk zijn voor hun initiatief. De natuurbeheerder, overheid of terreineigenaren zullen moeten bedenken of ze daar ruimte aan willen geven. In de praktijk blijken ze daar inderdaad steeds vaker gehoor aan te geven. Soms omdat de situatie nou eenmaal zo is ontstaan, maar vaak als een bewuste manier om in te spelen op de veranderende vragen van de maatschappij. Een mooi voorbeeld waarbij de eigenaar ruimte heeft geboden aan een burgerinitiatief is te vinden in de 18e eeuwse buitenplaats Sandwijkstraat. De buitenplaats ligt aan de rand van de Bilt, onder de rook van Utrecht. In de jaren zeventig raakten het leegstaande hoofdgebouw en het landgoedpark in verval. In deze actiejaren wist men daar wel raad

mee: het hoofdgebouw werd gekraakt en ook het park werd door een groep groene krakers in beheer genomen. Dit laatste zonder enige tegenwerking van de eigenaar (Universiteit Utrecht), die nogal in de maag zat met het landgoed. De werkgroep Sandwijkstraat was ontstaan. Aan het eind van de jaren tachtig kwam het landgoed in eigendom van het Utrechts landschap, maar de werkgroep is tot op de dag van vandaag actief en verbonden aan het landgoed. Dick van Beek, werkgroepid: "Wij voelen ons een beetje eigenaar van Sandwijkstraat. Het is eigendom van Utrechts Landschap, maar dankzij de ruimte die we krijgen, beschouwen we het landgoed ook enigszins als "van ons". De boswachter is uiteindelijk verantwoordelijk voor het beheer, maar alles gaat in goed overleg en we hebben echt wat in te brengen. Ondertussen kennen we het landgoed zo goed, dat wij ook vaak weten wat er moet gebeuren. Al met al hebben we een hele goede relatie met elkaar en dankzij de samenwerking weten we hier een hele hoge biodiversiteit te realiseren."

Hulp bieden

De meest vergaande vorm van "zelf doen" is als burgers zelf eigenaar worden van een gebied. Dommelbimd is daar het bekendste voorbeeld van. Dit lokale burgerinitiatief kreeg landelijke bekendheid en werd en wordt overspoeld met loftuitingen. Daarmee wordt Dommelbimd nadrukkelijk door de overheid als voorbeeld voor anderen neergezet. Aan de rand van Bostel (NBr) ligt 6,5 hectare nat grasland, dat in 2013 te koop kwam. Drie bewoners uit de naastgelegen

woonwijk vormden het plan om deze gronden zelf te kopen en zo het groene karakter van hun omgeving veilig te stellen. Dat lukte, mede dankzij de inzet van het Brabants Landschap, dat de gronden in eerste instantie aankocht onder de toezegging deze door te verkopen aan de bewoners wanneer ze binnen twee jaar de benodigde financiën daarvoor bij elkaar kregen. Jan Baan, directeur Brabants Landschap: "Wij hebben Dommelbimd gesteund, omdat we de insteek van de initiatiefnemers helemaal begrijpen. Sterker nog, wij zitten zelf precies zo in elkaar. De beste manier om natuur veilig te stellen, is om er eigenaar van te worden. Ik hoop dan ook dat Dommelbimd navolging krijgt, zodat Nederland steeds groener wordt."

De opstelling van Baan is belangrijk omdat burgerinitiatieven vaak de mensenkracht en de ideeën hebben maar niet het geld om een heel gebied te kopen. De traditionele natuurorganisaties kunnen de burgerinitiatieven ondersteunen met bijvoorbeeld voorfinanciering. Zo kunnen ze ook een goede rol hebben in de planvorming en het beheer, zolang ze de positie van het burgerinitiatief maar in tact laten.

Gesprekspartner worden

Een andere optie voor natuurorganisaties om zelf actief de burgers op te zoeken en met ze in gesprek te gaan. Mooie voorbeelden daarvan zijn de streekconferenties Norg100 en Graafschap400 die Natuurmonumenten organiseerde. Ze is het gesprek aangegaan met haar omgeving: niet als eigenaar, maar als gelijkwaardige partner. Werd in eerste instantie de eigen achterban geraadpleegd om beter te weten te komen wat er leefde, met de streekconferenties gaat Natuurmonumenten een stap verder. Door vooral te luisteren naar de wensen en ideeën van de mensen uit de streek en met hen verbinding en samenwerking te zoeken, faciliteert en stimuleert Natuurmonumenten lokale burgerinitiatieven. Ook landschapsbeheer Gelderland kent zo'n faciliterende aanpak met het project Levend Landschap, waarbij op dorpsniveau gesprekstafels worden georganiseerd. Landschapsbeheer Gelderland zorgt, als procesbegeleider, ervoor dat het niet bij praten blijft, maar dat er een realistische uitvoeringsagenda wordt gemaakt. Bewoners pakken dit daarna zelf op. Landschapsbeheer Gelderland functioneert dus als aanjager van burgerinitiatieven.

Moeite waard

Er zijn dus legio mogelijkheden om als terreinbeheerder in te spelen op allerlei initiatieven van burgers. Dit kan veel draagvlak voor natuur en landschap opleveren. Natuur- en landschapsorganisaties kunnen deze initiatieven op diverse manieren ondersteunen. Dat betekent soms wel dat er een andere koers gevaren moet worden en dat soms ook het eindresultaat anders is dan wanneer de organisatie het op eigen houtje had gedaan. Maar het is de moeite waard!<

r.meijers@landschappen.nl

foto: Hans van den Bos, Bostelid